

بررسی طنز در خارستان حکیم قاسمی کرمانی

محمد علی علومی

انتشارات سورمهه (وابسته به حوزه هنری)	
	حوزه هنری استان کرمان
	پژوهی طنز در خارستان حکیم قاسمی کرمانی
نویسنده: محمدعلی علومی	
طراح جلد: حبیب ایلون	
چاپ و تصحافی: واژه پرداز اندیشه - چاپ اندیشه چاپ اول: ۱۳۹۳ شمارگان: ۲۵۰۰ نسخه شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۷۵-۱۷۹-۰ قیمت: ۶۹۰۰ تومان نقل و چاپ نوشته‌ها ممنوع به اجازه رسمی از ناشر است.	
سرشناسه: علومی، محمدعلی، ۱۳۴۰ - عنوان و نام پدیدآور: بررسی طنز در خارستان حکیم قاسمی کرمانی / محمدعلی علومی؛ برای آدفتر آفرینش های ادبی حوزه هنری استان کرمان مشخصات نشر: تهران: شرکت انتشارات سورمهه، ۱۳۹۰. مشخصات ظاهری: ۱۴۴ص.	
ISBN: 978 - 600 - 175 - 179 - 0	
وضعیت فهرست نویسی: قیفا موضوع: ادیب کرمانی، قاسم، ۱۳۰۸ - ۱۳۰۸ - خارستان -- نقد و تفسیر موضوع: طنز فارسی -- قرن ۱۳ق. -- تاریخ و نقد موضوع: شعر فارسی -- قرن ۱۳ق. -- تاریخ و نقد شناسه افزوده: ادیب کرمانی، قاسم، ۱۳۰۸ - ۱۳۰۸ - خارستان. شرح شناسه افزوده: حوزه هنری استان کرمان، دفتر آفرینش های ادبی شناسه افزوده: شرکت انتشارات سورمهه مهر رده بندی کنگره: ۱۳۹۰/ع ۸ب ۴ PIR ۷۵۸۹/ رده بندی دیویی: ۸۵۸/۸۶ شماره کتابشناسی ملی: ۲۵۸۸۳۷۲	

نشانی: تهران، خیابان حافظ، خیابان رشته پلاک ۱۳
 صندوق پستی: ۱۵۸۱۵-۱۱۴۴
 تلفن: ۶۱۹۴۲ سامانه پیامک: ۳۰۰۰۵۳۱۹
 فکس: ۶۶۴۶۹۹۵۴ (پنج خط) ۶۶۴۶۰۹۹۳
 www.soromeh.ir

یادداشت ناشر

سخن در باب حکیم قاسمی کرمانی، طنزنویس کرمانی الاصل برجسته ایران، است و خارستان، اثر طنز ارشمنند او. در گذشته‌ها، حکیم لقب کسانی بود که جامع جمیع علوم دوره خود بودند؛ به ویژه مسلط بر اندیشه و ساحت فلسفی - عرفانی زمانه خود. از این جهت، بیهوده و بی سبب نبوده که به قاسمی کرمانی لقب حکیم داده بودند. از مطالعه خارستان چنین برمی آید که او در چند زمینه از اندیشمندان و صاحب نظران دوره خود بوده است:

الف) تسلط بر مباحث فلسفی دوره خود. در گذشته ایام، فلسفه انسان کامل را در نظر داشت. خلقت را بیهوده نمی دید و باور داشت انسان اشرف مخلوقات است و توانایی این را دارد که با پیروی از احکام به انسان کامل تبدیل شود. مقایسه میان انسان موجود و انسان آن گونه

که باید باشد زمینه‌ای برای طنز فاخر فراهم می‌سازد. حکیم قاسمی کرمانی، مانند مولانا در مثنوی، از این تضاد بهره‌تطنزآمیز برده است. ب) توجه به روان‌شناسی اجتماعی و مناسبات و باورها. حکیم به ترویج و تبلیغ مکارم اخلاق توجه دارد؛ اما واقعیت‌های روابط اجتماعی هزاران پدیده غیر اخلاقی - مانند ریاکاری، دروغ‌گویی، تملق، چاپلوسی و مانند این - را باعث شده است و روابط اجتماعی بر این اساس شکل گرفته و نهادینه شده‌اند. در خارستان طنز اجتماعی را با رویکرد نقد اخلاق ناپسند می‌بینیم.

ج) توجه به روان‌شناسی فردی. اجتماع از جمع آمدن انسان‌ها به وجود می‌آید. اغلب اوقات ما جماعتی داریم که بر حسب خودخواهی فردی و خودبینی رفتارهای ضد اجتماع دارند. در خارستان روان‌شناسی افراد معیوب و بی‌اخلاق و خودخواه و خودبین یکی از عوامل اصلی ایجاد طنز است.

د) نکته‌هایی برای مردم‌شناسی. کتاب خارستان برای مردم‌شناسان نیز نکات جالب توجه بسیار دارد. صنعت پارچه‌بافی و خاصه شال‌بافی در کرمان و بم صنعتی بسیار گسترده و قدرتمند بوده است؛ طوری که ادوارد براون، که پارچه‌های بافت کارخانه‌های بریتانیا را دیده بود، از این صنعت و نوع بافت پارچه و شال‌های کرمان حیرت‌زده شده بود. به هر حال، با ورود بی‌رویه پارچه‌های خارجی، این صنعت از میان رفته است؛ اما خارستان اساس کار خود را صنعت شال‌بافی و کارگران شال‌باف قرار داده است. روابط میان آن‌ها، اصطلاحات مرتبط با این حرفه، و نوع کارگاه‌ها آن‌قدر زنده تصویر شده‌اند که مردم‌شناسان، جامعه‌شناسان، و مورخان می‌توانند از این کتاب بسیار بهره ببرند.

و نکته دیگری در باب خارستان اینکه این اثر یکی از آثار درخشان

بررسی طنز در خارستان حکیم قاسمی کرمانی * ۷

طنز در ایران است. این ادعا بر اساس داوری و قضاوت شخصی نیست. زمانی که چند حکایت از خارستان برای استاد شادروان عمران صلاحی و استاد منوچهر احترامی و استاد علی معلم خوانده می شود همه تصدیق می کنند که این کتاب طنزی بسیار فاخر دارد و افسوس می خورند که مهجور مانده است.

و نکته آخر اینکه نثر و زبان کتاب خارستان از یک سو متعلق به دوره قاجار است و از سوی دیگر متکی و مبتنی بر اصطلاحات شالبافان. در عین حال، واژه ها و اصطلاحات کرمانی به وفور در آن دیده می شود.

در پایان، از استاد و دوست گرانمایه ام محمدعلی علومی که قبول زحمت کردند و بررسی طنز در کتاب خارستان حکیم قاسمی کرمانی را به سرانجام رساندند سپاس گزارم.

عباس سالاری

رئیس حوزه هنری استان کرمان